

Chimamanda Ngozi Adichie

IZDAVAČ**buybook**

Radićeva 4, Sarajevo

Tel: + 387 33 550-495

Fax: + 387 33 550-496

redakcija@buybook.ba

www.buybook.ba

ZA IZDAVAČA

Goran Samardžić

Damir Uzunović

NASLOV IZVORNIKA

Americanah, Chimamanda Ngozi Adichie

Copyright © 2013, Chimamanda Ngozi Adichie

Za bosanski jezik © Buybook

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja izdavača.

PREVOD S ENGLESKOG

Jovana Šego

UREDNICIA

Lana Krstić

LEKTURA

Vlasta Brajković

KOREKTURA

Buybook

LAYOUT

Boriša Gavrilović

DIZAJN NASLOVNICE

Aleksandra Nina Knežević

ŠTAMPA

Grafotisak, Grude

Chimamanda Ngozi Adichie

AMERIKANA

S engleskog prevela Jovana Šego

Sarajevo, 2015.

*Ova knjiga je za naše buduće generacije, ndi na-abia n' iru:
Toks, Chisom, Amaka, Chinedum, Kamsiyonna, Arinze.*

Mom ocu, za njegov osamdeseti rođendan

I, kao i uvijek, za Ivaru.

I dio

POGLAVLJE 1

Princeton, ljeti, nije mirisao ni na šta, i iako se Ifemelu sviđalo mirno zelenilo mnogobrojnih drveća, čiste ulice i velike impozantne kuće, pomalo precijenjene trgovine i nepomućena, trajna atmosfera ljubaznosti po kojoj je bio poznat, bilo je to, taj nedostatak mirisa, što joj se sviđalo najviše, možda zato što su ostali američki gradovi koje je dobro poznavala imali upečatljive mirise. Philadelphia je imala ustajali miris historije. New Haven je mirisao na nemar. Baltimore je mirisao na slanu vodu, a Brooklyn na suncem zagrijano smeće. Ali Princeton nije imao nikakav miris. Ovdje je voljela duboko udisati. Voljela je gledati kako mještani voze s naglašenom obazrivošću i parkiraju najnovije modele automobila ispred prodavnica organske hrane u ulici Nassau, ispred sushi restorana ili ispred slastičarni koje su imale pedeset različitih vrsta sladoleda uključujući i onaj s okusom crvene paprike ili ispred pošte gdje je uzbuđeno osoblje istrčavalo kako bi ih pozdravilo na ulazu. Sviđao joj se kampus, sav važan u svom znanju, gotičke građevine obrasle bršljanom i način na koji se sve, u polumraku noći, pretvaralo u avetinjski prizor. Sviđalo joj se, najviše od svega, što se na ovom mjestu bezbrižnosti, mogla pretvarati da je neko drugi, neko koga su specijalno primili u sveti američki klub, neko koga obožavaju van svake sumnje.

Ali nije joj se sviđalo što mora ići u Trenton da bi ispreplela kosu. Bilo bi nerazumno očekivati salon za pletenice u Princetonu – nekolicina domaćih crnaca koje je vidjela bili su tako svijetle puti i tako ravne kose da ih nije mogla zamisliti s pletenicama – pa ipak, dok je jednog uzavrelog popodneva čekala voz na stanici Princeton Junction, zapitala se zašto ne postoji *niti jedno* mjesto na kojem bi mogla ispreplesti kosu. Čokoladica joj se istopila u torbi. Još nekoliko ljudi čekalo je na peronu, svi bijeli i ravne kose, u kratkoj pohabanoj odjeći. Čovjek koji je stajao pored nje, jeo je

sladoled u kornetu; oduvijek je to smatrala pomalo neodgovornim, da odrasli Amerikanac jede sladoled u kornetu, pogotovo da odrasli Amerikanac jede sladoled u kornetu u javnosti. Kad je voz napokon zaškripao u stanici, on se okrenuo prema njoj i rekao: “Bilo je i vrijeme”, prisnošću kakvu neznanci koriste u obraćanju jedni drugima nakon zajedničkog razočarenja javnom službom. Nasmiješila mu se. Prosijeda kosa sa zatiljka bila mu je počešljana prema naprijed, komičan raspored koji je trebao sakriti ćelavicu. Mora da je bio profesor, ali ne društvenih nauka, inače bi bio samosvjesniji. Možda neke egzaktne nauke, kao naprimjer hemije. Ranije bi rekla: “Znam”, tipični američki izraz koji prije da iskazuje slaganje nego znanje, a zatim bi započela razgovor s njim, ne bi li nešto što on kaže mogla iskoristiti u svom blogu. Ljudima je laskalo da im se postavljaju lična pitanja, a ako ona ne bi ništa rekla nakon što bi odgovorili, to ih je tjeralo da govore još više. Ako bi je pitali čime se bavi, ona bi dala neodređen odgovor: “Pišem blog o načinu življenja”, jer reći “Pišem anonimni blog pod nazivom *Rasizam ili razna zapažanja o američkim crncima (nekoć znanim kao crnčuge) jedne neameričke crnkinje* dovelo bi ih u neugodnu situaciju. Mada je, nekoliko puta, i to rekla. Jednom nekom bijelcu s dredovima koji je sjedio pored nje u vozu čija ju je kosa, nalik na stare konopce s plavim čupercima pri krajevima, pohabana majica nošena s dovoljno pobožnosti, ubijedila da je on ratnik za socijalna prava i da bi mogao biti dobar blogger-gost. “Rasa je u današnje vrijeme pretjerano izvikana, crnci moraju preboljeti sami sebe, sada se sve vrti oko klase, bogatih i siromašnih”, rekao joj je ravnodušno, a ona je to iskoristila kao uvodnu rečenicu u postu naslovljenom: “Nisu svi američki bijeli momci s dredovima bezvoljni.” Onda je upoznala jednog čovjeka iz Ohija kojeg su ugurali pored nje na let. Zbog njegovog širokog odijela i okovratnika drukčije boje od boje košulje, bila je uvjerena da se radi o menadžeru srednjeg ranga. Htio je znati šta podrazumijeva pod “blogom o načinu življenja” i ona mu je odgovorila očekujući da će on postati rezervisan ili da će zaključiti razgovor učtivo izričući nešto

odbrambeno kao: “Jedina rasa koja je bitna jeste ljudska rasa.” Ali on je rekao: “Jeste li ikada pisali o usvajanju? Niko ne želi crne bebe u ovoj zemlji, pri tome ne mislim na bebe miješane rase, mislim na crne. Ne žele ih čak ni crnačke porodice.”

Rekao joj je da su on i njegova supruga usvojili crno dijete i da su ih susjedi gledali kao da su odlučili postati mučenici, ali sa sumnjivim ciljem. Njen post o njemu na blogu: “Loše odjeveni bijelci, menadžeri srednjeg ranga iz Ohija, nisu uvijek onakvi kakvim ih zamišljate”, dobio je najviše komentara tog mjeseca. Još uvijek se pitala da li ga je i on pročitao. Nadala se da jeste. Često bi sjedila u kaficima, na aerodromima, ili željezničkim stanicama, posmatrala nepoznate ljude, zamišljala njihove živote, i pitala se koji li je od njih pročitao njen blog. Sada njen bivši blog. Napisala je završni post samo prije dva dana, a već su do sada uslijedila dvjesto sedamdeset i četiri komentara. Svi ti čitaoci, sve brojniji iz mjeseca u mjesec, povezivanjem i objavljivanjem na više foruma, znali su mnogo više nego ona; uvijek su je plašili i uveseljavali u isto vrijeme. SapfijskiDerida, jedan od komentatora koji se najčešće javljao, napisao je: *Pomalo sam iznenađen koliko ja ovo lično primam. Sretno dok budeš tragala za neimenovanom “životnom promjenom” ali, molim te, brzo se vrati u blogosferu. Koristila si se neučtivim, izazovnim, komičnim i promišljeno provokativnim glasom da bi dala prostora stvarnim razgovorima o važnoj tematici.* Čitaoci kao što je SapfijskiDerida, koji su iznosili statističke podatke u jednom dahu i koristili riječi poput “upredmetiti” u svojim komentarima, nervirali su Ifemelu, ona je željela da bude originalna i da zadivi, tako da se, s vremenom, počela osjećati kao strvinar koji kljuca po leševima ljudskih priča kako bi našla nešto što bi joj bilo od koristi. Ponekad praveći vrlo slabašne veze s rasom. Nekad i sama ne vjerujući u njih. Što je više pisala, to je postajala sve manje sigurna u ono što radi. Svakim postom strugala je sloj više sa sebe, sve dok joj se nije činilo da je naga i izvještačena.

Muškarac koji je jeo sladoled, u vozu je sjeo pored nje i, kako bi ga odvratila od bilo kakvog razgovora, netremice je zurila u

smeđu mrlju pored svojih nogu, proliveni ledeni frappuccino, sve dok nisu stigli u Trenton. Peron je bio prepun crnih ljudi, mnogi od njih bili su debeli, u kratkoj, otrcanoj odjeći. Još uvijek je bila zapanjena razlikama uočljivim u samo nekoliko minuta putovanja vozom. Tokom prve godine provedene u Americi, dok je New Jersey Transitom putovala do stanice Penn, a zatim podzemnom željeznicom da bi posjetila tetku Uju u Flatlandsu, bila je pogođena time što su vitki bijeli ljudi uglavnom silazili na stanicama na Manhattanu a ljudi koji su ostajali, kako se voz kretao dalje prema Brooklynu, većinom crni i debeli. Mada, nije razmišljala o njima kao o “debelim”. Razmišljala je o njima kao o “krupnim”, jer jedna od prvih stvari koje joj je njena prijateljica Ginika rekla bila je da je u Americi riječ “debeo” loša i podvrgnuta moralnom prosuđivanju kao “glup” ili “kopile”, i ni ubližu deskriptivna kao “nizak” ili “visok”. Zato je iz svog rječnika izbacila “debeo”. Ali riječ “debeo” vratila joj se prošle zime, nakon skoro trinaest godina, kad je čovjek u redu iza nje u supermarketu promrmljao: “Debeli ljudi ne trebaju jesti ova sranja”, dok je ona plaćala ogromnu vrećicu čipsa Tostitos. Pogledala ga je iznenađena, pomalo uvrijeđena, i pomislila da je savršena tema za blog to kako je ovaj neznanac presudio da je ona debela. Spremila bi post pod oznakom “rasa, spol i veličina tijela”. Ali kad se vratila kući i suočila s istinom u ogledalu, shvatila je da je, predugo, ignorisala zategnutost svoje odjeće, trljanje unutrašnjih strana butina, mekanije i zaobljenije dijelove sebe koji su se drmusali dok se kretala. Bila je *debela*.

Izgovorila je riječ “debela” polako, koncentrišući se, i razmišljala o svemu onom što je naučila da ne kaže glasno u Americi. Bila je debela. Nije bila zaobljena, niti krupnih kostiju; bila je debela, to je bila jedina riječ koju je smatrala istinitom. Ignorisala je, također, skamenjenost vlastite duše. Blog joj je išao dobro, s hiljadama pojedinačnih posjetilaca svakog mjeseca, i zarađivala je dobre honorare kao motivacijski govornik, i imala je stipendiju na Princetonu, i vezu s Blaineom – “Ti si apsolutna ljubav mog života”, napisao joj je u posljednjoj rođendanskoj čestitki – a ipak,

duša joj je bila skamenjena. Bilo je to tu već neko vrijeme, rano ujutro bolest umora, sumornost i neizvjesnost. Sa sobom je donijelo amorfnu čežnju, bezoblične želje, kratke imaginarne odsjaje života koji je mogla živjeti, a što se kako su mjeseci prolazili pomiješalo s prodornom nostalgijom za domom. Pretraživala je nigerijske web-stranice, nigerijske profile na Facebooku, nigerijske blogove, a svakim klikom dobijala je još jednu priču o nekoj mlađoj osobi, u odori američkog ili britanskog fakulteta, koja se nedavno vratila kući kako bi osnovala investicijsko društvo, muzičku producentsku kuću, modnu marku, časopis ili franšizu restorana brze hrane. Gledala je fotografije tih muškaraca i žena i osjećala tupi bol gubitka, kao da su joj oni na silu raširili šaku i uzeli nešto njeno. Živjeli su njen život. Nigerija je postala mjesto na kojem je ona trebala biti, mjesto na kojem je mogla pustiti korijenje bez konstantne potrebe da ih iščupa i otrese zemlju s njih. A, naravno, bio je tu i Obinze. Njena prva ljubav, njen prvi ljubavnik, jedini čovjek kome nije morala objašnjavati sebe. Sada je suprug i otac, i godinama nisu u kontaktu, a ipak se nije mogla pretvarati da i on nije dio njene nostalgije za domom ili da ne razmišlja često o njemu, da ne huji kroz njihovu prošlost, traži predznake nečega što ne može imenovati.

Neprirodni stranac u samoposluzi – ko zna s kakvim se problemima *on* borio, ispijen i tankih usana kakav je bio – namjeravao ju je uvrijediti, ali ju je zapravo potakao da se probudi.

Počela je planirati i sanjariti, konkurisati za poslove u Lagosu. U početku nije ništa rekla Blaineu jer je htjela završiti istraživanje na Princetonu, a kad je završila istraživanje, nije mu rekla jer je htjela sebi dati vremena da bude sigurna u svoju odluku. Ali, kako su sedmice odmicala, znala je da nikad neće biti sigurna. Zato mu je rekla da se vraća kući, i dodala: “Moram”, znajući da će on u njenim riječima začuti prizvuk kraja.

“Zašto?”, upitao je Blaine gotovo automatski, zapanjen njenom izjavom. I eto sad, uljuljkani u soft jazz i dnevnu svjetlost, sjedili su u dnevnom boravku njegove kuće u New Havenu, a ona ga je

pogledala, svog dobrog, zbunjenog muškarca i osjetila kako dan poprima odlike tužne epike. Živjeli su zajedno tri godine, tri godine bez ijedne trzavice, poput savršeno ispeglane plahte, sve do njihove jedine svađe prije nekoliko mjeseci kada se Blaineov pogled pun optuživanja sledio i kada je odbijao da razgovara s njom. Ali su preživjeli tu svađu, najviše zahvaljujući Baracku Obami, koji ih je iznova povezao u zajedničkoj strasti. U izbornoj noći, prije nego što ju je Blaine poljubio, lice mu je bilo vlažno od suza, čvrsto ju je držao kao da je Obamina pobjeda bila i njihova lična pobjeda. I sad mu ona ovdje govori da je gotovo. “Zašto?”, pitao je. Na svojim časovima predavao je o idejama nijansiranosti i kompleksnosti, a od nje je tražio jedan jedini razlog, *uzrok*. Ali ona nije imala pojma i uzrok nije postojao; jednostavno se u njoj sloj po sloj taložilo nezadovoljstvo i stvorilo masu koja ju je sad pokrenula. Nije mu to rekla jer bi ga povrijedilo da zna da se tako osjećala već neko vrijeme, da je njena veza s njim bila kao da zadovoljna sjedi u kući, ali stalno pored prozora, i da gleda van.

“Uzmi biljku”, rekao joj je zadnjeg dana kad ga je vidjela dok je pakovala odjeću koju je držala u njegovom stanu. Izgledao je poraženo dok je pognutih ramena stajao u kuhinji. Bila je to njegova sobna biljka, zeleni listovi koji bude nadu, iznikli iz tri stabljike bambusa, i kada ju je uzela, odjednom ju je prozeo poražavajući osjećaj samoće i ostao sedmicama. Ponekad ga i sad osjeti. Kako je bilo moguće da ti nedostaje nešto što više ne želiš? Blaineu je trebalo ono što mu ona nije mogla pružiti, a njoj je trebalo ono što on njoj nije mogao pružiti, i žalila je za tim, za gubitkom onoga što je moglo biti.

I evo je sad ovdje, na dan ispunjen obiljem ljeta, spremna da uplete kosu za povratak kući. Ljepljiva vrućina joj se spustila na kožu. Bilo je ljudi tri puta krupnijih od nje na peronu Trenton, a ona se zadivljeno zagledala u jednu od njih, ženu u vrlo kratkoj suknji. Nije razmišljala o vitkim nogama otkrivenih mini-suknjom – to je sigurno i jednostavno, na kraju krajeva, pokazati noge kakve svijet odobrava – ali čin debele žene bilo je nešto poput pre-

šutnog uvjerenja koje neko dijeli samo sâm sa sobom, osjećaj pravednosti koji drugi nisu u stanju uvidjeti. Njena odluka da se vrati kući bila je nešto slično tome; kad god je bila opsjednuta sumnjama, zamišljala je sebe kako hrabro, skoro pa herojski, stoji sama i time bi ugušila nesigurnost. Debela žena je s kolegama koordinirala grupu tinejdžera koji su izgledali kao da imaju šesnaest ili sedamnaest godina. Tumarali su okolo, ograšavali ljetnu školu na prednjoj i stražnjoj strani svojih žutih majica, smijući se i razgovarajući. Ifemelu su podsjetili na njenog rođaka Dikea. Jedan od dječaka, tamnoput i visok, vitke, mišićave i atletske građe, izgledao je baš kao Dike. Ne da bi Dike ikada nosio one cipele koje izgledaju kao espadrile. Šonjo-šutalice, tako ih je zvao. To je bilo novo; prvi put je iskoristio taj izraz prije nekoliko dana kad joj je pričao o odlasku u kupovinu s tetkom Uju. “Mama mi je htjela kupiti te blesave cipele. Ma daj, role, znaš da ne mogu nositi te šonjo-šutalice.”

Ifemelu je prišla taksi-štanu ispred stanice. Nadala se da vozač neće biti Nigerijac, jer bi, nakon što čuje njen naglasak, bio ili narsrtljiv silno želeći da joj ispriča kako ima diplomu magistra, taksiranje mu je drugi posao, a kćer mu je na dekanovoj listi za Rutgers; ili bi vozio u zlovoljnoj šutnji, vratio joj kusur, a ignorišući njeno “hvala”, sve vrijeme gajeći osjećaj poniženja jer ga ova sunarodnjakinja Nigerijka, neki curetak kad smo već kod toga, koja je možda neka medicinska sestra ili računovođa, ili čak doktorica, gleda s visoka. Taksi-vozači Nigerijci u Americi bili su ubijedeni da oni zapravo nisu vozači taksija. Bila je sljedeća na redu. Vozač je bio crnac srednjih godina. Otvorila je vrata i bacila pogled na stražnji dio vozačevog sjedišta. *Mervin Smith*. Nije Nigerijac, ali nikad ne možeš biti pretjerano siguran. Ovdje su Nigerijci uzimali svakakva imena. Čak je i ona jednom bila neko drugi.

“Kako si?”, upitao ju je muškarac.

Odmah je, s olakšanjem, zaključila da ima karipski naglasak.

“Veoma dobro. Hvala.” Dala mu je adresu salona Afričke pletenice kod Mariame. Prvi put je išla u ovaj salon – onaj u koji je

obično išla zatvoren je, jer se vlasnica vratila u Obalu Slonovače da bi se udala – ali, bila je sigurna da će izgledati kao i svi ostali afrički frizerski saloni koje je poznavala: nalazili su se u dijelu grada u kojem su bili grafiti, vlažne zgrade i u kojem nije bilo bijelaca, ispred njih su bile izložene oglasne table jarkih boja s natpisima kao Afričke pletenice kod Aishe i Fatime, posjedovali su radijatore koji su zimi pretjerano grijali i klima-uređaje koji ljeti nisu rashlađivali, i bili su puni zapadnoafričkih pletačica s frankofonskog govornog područja od kojih bi jedna bila vlasnica, najbolje govorila engleski, javljala se na telefon i bila nadređena ostalima. Često bi neka beba komadom tkanine bila privezana za nečija leđa. Ili bi tek prohodalo dijete spavalo na prekrivaču prostrtom preko pohabanog kauča. Nekad su navraćala i starija djeca. Vodili bi se glasni i žustri razgovori, na francuskom ili wolofu ili na malinki, a kada su se obraćale mušterijama na engleskom, on je bio loš, čudan, kao da nisu sasvim savladale ni sâm jezik, a koristile su slengovske amerikanizme. Riječi su ispadale poludovršene. Jednom je pletačica Gvinejka u Philadelphiji rekla Ifemelu: “Jsm ko, oh baže, tak sajut.” Nakon više ponavljanja Ifemelu je razumjela da žena govori: “A ja sam kao, oh Bože, bila sam tako ljuta.”

Mervin Smith je bio optimističan i brbljiv. Dok je vozio, pričao je o tome kako je vruće i kako će sigurno doći do nestanka struje zbog preopterećenja mreže.

“Ovo je ona vrućina što ubija stare ljude. Znaš, ako nemaju klima-uređaje, moraju ići u trgovačke centre. U trgovačkim centrima rashlađuju se besplatno. Ali nekad ih nema ko odvesti. Ljudi se moraju brinuti o starcima”, rekao je veselo nepometen Ifemelinom šutnjom.

“Evo nas!”, rekao je parkirajući ispred otrcanog bloka zgrada. Salon se nalazio između kineskog restorana po imenu *Happy Joy* i trgovine u kojoj su se prodavale srećke. Unutrašnjost prostorije bila je oličenje nemara, s bojom koja se gulila, zidova oblijepljenih velikim posterima s frizurama s pletenicama i malim s natpisima BRZ POVRAT POREZA. Tri žene, sve u majicama i bermudama,

radile su na frizurama mušterija. Na malom TV-u montiranom u uglu sobe, odvrnutom malo preglasno, prikazivan je nigerijski film: muškarac je tukao ženu, žena se tresla i vrištala dok je sve treštalo zbog lošeg kvaliteta zvuka.

“Zdravo!”, rekla je Ifemelu.

Sve su se okrenule da bi je pogledale, ali je samo jedna, mora da je to bila eponimska Mariama, rekla: “Zdravo. Dobro došla.”

“Željela bih da mi ispletete pletenice.”

“Kakve pletenice želiš?”

Ifemelu je rekla da želi srednje savijene i pitala koliko to košta.

“Dvjesto”, rekla je Mariama.

“Platila sam sto šezdeset prošlog mjeseca.” Zadnji put je bila na frizuri prije tri mjeseca.

Mariama jedno vrijeme nije ništa rekla vrativši pogled na pletenice koje je radila.

“Onda sto šezdeset?”, pitala je Ifemelu.

Mariama je slegnula ramenima i nasmiješila se. “U redu, ali moraš doći i sljedeći put. Sjedi. Sačekaj Aishu. Uskoro će završiti.” Mariama je pokazala na najmanju frizerku koja je imala neku kožnu bolest, roza-bjeličaste mrlje na rukama i vratu koje su izgledale zabrinjavajuće zarazno.

“Zdravo, Aisha”, rekla je Ifemelu.

Aisha je pogledala Ifemelu, neznatno kimnuvši, skamenjenog lica, skoro pa prijeteće bezizražajno. Bilo je nečeg čudnog u njoj.

Ifemelu je sjela pored vrata, ventilator na okrnjenom stolu bio je upaljen na maksimum, ali je činio vrlo malo za sparinu u prostoriji. Pored ventilatora su stajali češljevi, paketi umetaka za kosu, časopisi s iskinutim stranicama i gomile naslaganih raznobojnih DVD-a. U jednom čošku bila je naslonjena metla, pored dozera za bombone i zahrđalog sušila za kosu koje nije korišteno zadnjih sto godina. Na TV ekranu otac je tukao dvoje djece, drveni klinovi letjeli su im iznad glava.

“Ne! Loš otac! Loš čovjek!”, rekla je druga frizerka zureći u ekran i žacnuvši se.

“Ti iz Nigerije?”, upitala je Mariama.

“Da”, rekla je Ifemelu. “Odakle ste vi?”

“Ja i moja sestra Halima smo s Malia. Aisha je iz Senegala”, rekla je Mariama.

Aisha nije podigla pogled, ali se Halima nasmiješila Ifemelu osmijehom koji je, u svom toplom sveznanju, zaželio dobrodošlicu sunarodnjakinji Afrikanki; ne bi se nasmiješila na isti način nekoj Amerikanki. Imala je ozbiljan strabizam, zjenice su joj upirale u suprotnim smjerovima toliko da je Ifemelu bilo neugodno jer nije bila sigurna kojim je okom Halima gleda.

Ifemelu se zabavila novinama. “Tako je vruće”, rekla je. Barem joj ove žene neće reći: “Vruće ti je? Pa ti si iz Afrike!”

“Ovaj toplotni val je jako loš. Izvini, klima-uređaj se jučer pokvario”, rekla je Mariama.

Ifemelu je znala da se klima-uređaj nije pokvario dan ranije, pokvaren je puno duže, možda je oduvijek bio pokvaren, ali je ipak kimnula i rekla da je možda prestao raditi od pretjeranog korištenja. Zazvonio je telefon. Mariama se javila i nakon minutu rekla: “Dođite sad.” Baš je zbog tih riječi Ifemelu prestala zakazivati termine u afričkim frizerskim salonima. Dođite sad, uvijek su govorile, a kad dođeš zatekneš dvoje ljudi koji žele sitne pletenice i vlasnicu koja ti govori: “Sačekaj, dolazi moja sestra u ispomoć.” Telefon je ponovo zazvonio i Mariama je govorila na francuskom sve glasnije, prestala je plesti pletenicu da bi gestikulirala rukom dok je vikala u slušalicu. Zatim je iz džepa izvukla žutu priznanicu Western Uniona i počela iščitavati brojeve: “Trois! Cinq! Non, non, cinq!”

Žena kojoj je preplitala kosu u sićušne riblje kosti, a što je izgledalo veoma bolno, rekla je oštro: “Hajde! Neću provesti ovdje cijeli dan!”

“Izvini, izvini”, rekla je Mariama. Ipak je, s telefona zataknutog između ramena i uha, nastavila ponavljati brojeve Western Uniona prije nego što je nastavila s radom.

Ifemelu je otvorila svoj roman *Trska* Jeana Toomera i preletjela preko nekoliko stranica. Već ga je neko vrijeme namjeravala pro-

čitati, i zamišljala da će joj se svidjeti jer Blaineu nije. Vrlo cijenjeno djelo, kako ga je Blaine opisao onim lagano uzdržanim tonom koji je koristio kad su razgovarali o romanima, kao da je uvjeren da će ona, nakon još samo malo vremena i još samo malo mudrosti, prihvatiti činjenicu da su romani koji se njemu sviđaju superiorniji, romani koje su pisali mladi i ljudi mladalačkog duha, romani prepuni *stvari*, fascinantnih, zbunjujućih gomila brendova, muzike, stripova i ikona, površnih emocija i u kojima je svaka rečenica otmjeno svjesna vlastite otmjenosti. Pročitala je mnoge, jer ih je on preporučio, ali su bili kao šećerna vata koja tako lako isparava iz sjećanja njenih osjetila.

Zatvorila je roman; bilo je prevruće da bi se koncentrisala. Pojela je malo istopljene čokolade i Dikeu poslala poruku da je nazove kad završi s košarkaškim treningom, rashladila se. Pročitala je natpise na suprotnom zidu – NE RADIMO POPRAVKE PLETENICA NAKON SEMICU DANA. NE PRIMAMO LIČNE ČEKOVE. NE VRŠIMO POVRAT NOVCA – ali je pažljivo izbjegavala da pogleda u čoškove prostorije jer je znala da su tamo hrpe pljesnivih novina ugurane ispod cijevi, prljavština i odavno istrule stvari.

Aisha je napokon završila s mušterijom i upitala Ifemelu koju boju umetaka za kosu želi.

“Boju broj četiri.”

“Nije dobra boja”, rekla je Aisha istog časa.

“Tu koristim.”

“Izgleda prljavo. Ne želiš boju broj jedan?”

“Boja broj jedan je precrna, izgleda vještački”, rekla je Ifemelu opuštajući traku oko glave. “Ponekad koristim boju broj dva, ali je četvorka najbliža mojoj prirodnoj boji kose.”

Aisha je slegnula ramenima, nadmeno slegnula ramenima, kao da nije njen problem ako mušterija nema ukusa. Otišla je do plakara, izvadila dva paketa umetaka i uporedila ih kako bi se uvjerala da su iste boje.

Dotaknula je Ifemelinu kosu. “Zašto ne koristiš relakser?”

“Sviđa mi se moja kosa onakva kakvom ju je Bog stvorio.”

“Ali, kako je češljaš? Teško se češlja”, rekla je Aisha.

Ifemelu je ponijela svoj češalj. Nježno je češljala gustu, mekanu i čvrsto uvijenu kosu sve dok joj nije uokvirila glavu poput oreola. “Nije je teško počesljati ako je pravilno navlažiš”, rekla je, prebacivši se na nagovaranje tonom propovjednika koji je koristila kad god bi pokušavala uvjeriti druge crkinje u prednosti nošenja prirodne frizure. Aisha je frknula; očigledno nije mogla shvatiti zašto bi se iko odlučio na patnju češljanja prirodne kose umjesto da je jednostavno – izravna. Napravila je razdjeljak u Ifemelinoj kosi, otrgnula mali umetak s gomile na stolu i počela ga vješto uvrutati.

“Previše je zategnuta”, rekla je Ifemelu. “Nemoj ih toliko zategnati.” Pošto je Aisha nastavila uvijati do kraja, Ifemelu je pomislila da je možda nije razumjela pa je dotakla spornu pletenicu i rekla: “Zategnuto, zategnuto.”

Aisha joj je odgurnula ruku. “Ne. Ne. Ostavi je. To dobro.”

“Zategnuta je!”, rekla je Ifemelu. “Molim te, olabavi je.”

Mariama ih je posmatrala. Iz nje je izašla bujica riječi na francuskom. Aisha je olabavila pletenicu.

“Izvini”, rekla je Mariama. “Ne razumije baš dobro.”

Ali je Ifemelu po Aishinom izrazu lica vidjela da ju je razumjela vrlo dobro. Aisha je jednostavno bila prava pijačarka, imuna na kozmetička cjepidlačenja američkih službi za potrošače. Ifemelu ju je zamislila kako radi na pijaci u Dakaru, kao frizerke u Lagosu koje bi ispuhivale nosove i posušivale ruke o kecelje, grubo naginjale glave svojim mušterijama da bi ih bolje namjestile, gunđale što im je kosa previše gusta, ili previše kruta, ili previše kratka, dovikivale se sa ženama u prolazu, i sve to vrijeme razgovarale preglasno i previše čvrsto ispreplitale pletenice.

“Znaš je?”, upitala ju je Aisha pogledavajući na ekran televizora.

“Koga?”

Aisha je ponovila i pokazala na glumicu na ekranu.

“Ne”, rekla je Ifemelu.

“Ali, ti Nigerijka.”

“Jesam, ali je ne poznajem.”

Aisha je pokazala na hrpu DVD-a na stolu. “Ranije, previše vudu. Vrlo loše. Sada Nigerija film jako dobar. Velika lijepa kuća!”

Ifemelu nije nešto posebno razmišljala o filmovima Nollywooda, s njihovom pretjeranom glumom i neubjedljivim radnjama, ali je kimnula u znak slaganja jer čuti “Nigerija” i “dobro” u istoj rečenici bio je luksuz, čak i kad dolazi od ove čudne Senegalke, pa je odlučila da u ovome vidi dobar predznak za svoj povratak kući.

Svi kojima je rekla da se vraća, bili su iznenađeni, očekivali objašnjenje, a kad bi rekla da to radi jer želi, pojavile bi se bore zbuđenosti na čelima.

“Zatvaraš svoj blog i prodaješ stan da bi se vratila u Lagos i radila za neki časopis koji ne plaća baš najbolje”, rekla joj je tetka Uju, a zatim ponovila to isto kao da želi Ifemelu ukazati na težinu njezine ludosti. Samo je njena stara prijateljica u Lagosu, Ranyinudo, učinila da njen povratak izgleda normalno. “Lagos je sad pun povratnika iz Amerike pa ti je bolje da se vratiš i pridružiš im se. Svaki dan ih vidiš kako nosaju flaše vode kao da će umrijeti od vrućine ako ne piju svake minute”, rekla joj je Ranyinudo. Ona i Ranyinudo su ostale u kontaktu sve te godine. U početku nereditovito su pisale pisma, ali kada su se otvorili cyber-caféi, mobiteli ušli u široku upotrebu, i procvjetao Facebook, komunicirale su puno češće. Upravo joj je Ranyinudo, nekoliko godina ranije, rekla da se Obinze ženi. “Ej, a uz to, sad ima ozbiljne pare. Vidi šta si propustila”, rekla joj je Ranyinudo. Ifemelu je glumila indiferentnost na tu vijest. Na kraju krajeva, ona je presjekla svaki kontakt s Obinzeom i prošlo je toliko vremena, a odnedavno je i sama bila u vezi s Blaineom i sretno se skrasila u zajedničkom životu. Ali kad je spustila slušalicu, beskrajno je razmišljala o Obinzeu. Dok ga je zamišljala na njegovom vjenčanju, u njoj se rodio osjećaj poput tuge, izbljedjele tuge. Ali joj je drago zbog njega, rekla je sama sebi, a da bi dokazala da je tako, odlučila je da mu piše. Nije bila sigurna koristi li on još uvijek staru adresu i poslala je e-mail

bez previše očekivanja da će odgovoriti, ali odgovorio je. Nije mu ponovo pisala, jer je do tada utvrdila da u njoj još uvijek pomalo gori plamen. Najbolje je ostaviti stvari kakve jesu. Prošlog decembra, kad joj je Ranyinudo rekla da je naletjela na njega i njegovu djevojčicu u trgovačkom centru Palms (a Ifemelu još uvijek nije mogla zamisliti te ogromne savremene trgovačke centre u Lagosu; sve što joj je padalo na pamet kada je pokušavala, bio je oronuli Mega Plaza kojeg se sjećala) – “Izgledao je tako *čisto*, a kćer mu je tako fina”, rekla je Ranyinudo – Ifemelu je uhvatila strepnja zbog svih promjena koje su joj se desile u životu.

“Nigerija film jako dobri sada”, rekla je ponovo Aisha.

“Da”, oduševljeno je rekla Ifemelu. U to se pretvorila, u tražiteljicu znakova. Nigerijski filmovi su dobri, zato će i njen povratak kući biti dobar.

“Ti iz Yoruba u Nigerija”, rekla je Aisha.

“Ne. Ja sam Igbo.”

“Ti Igbo?” Prvi put se na Aishinom licu pojavio osmijeh, osmijeh koji je otkrivao koliko njene sitne zube, toliko i tamne desni. “Ja misliti da ti Yoruba jer tamna, a Igbo svijetli. Ja imam dva Igbo muškarca. Vrlo dobro. Igbo muškarci se brinuti o ženama stvarno dobro.”

Aisha je skoro šaptala, u tonu se nazirala seksualna sugestija, a diskoloracija njenih ruku i vrata u ogledalu je ličila na užasne rane. Ifemelu je zamislila kako neke od njih pucaju i iz njih curi gnoj, a kako se druge ljušte. Odvratila je pogled.

“Igbo muškarci se brinuti o ženama stvarno dobro”, ponovila je Aisha. “Ja želim udati. Vole me, ali kažu da porodica želi Igbo žena. Jer Igbo uvijek vjenča Igbo.”

Ifemelu se jedva suzdržala da se ne nasmije. “Želiš se udati za obojicu?”

“Ne.” Aisha je nestrpljivo odmahнула rukom. “Želim se udati za jednog. Ali, je li to istina? Da se Igbo uvijek ženi Igbo?”

“Pripadnici Igbo naroda žene svakakve vrste ljudi. Muž moje rodice je Yoruba. Žena mog ujaka je Škotkinja.”

Aisha je zastala u pletenju i gledala Ifemelu u ogledalu kao da donosi odluku da li da joj vjeruje.

“Moja sestra kaže da je istina. Igbo ženi Igbo uvijek”, rekla je.

“Otkud tvoja sestra to zna?”

“Ona znati puno Igbo svijeta u Africi. Ona prodavati odjeću.”

“Gdje je ona?”

“U Africi.”

“Gdje? U Senegal?”

“U Beninu.”

“Zašto govoriš Afrika umjesto da kažeš ime zemlje na koju misliš?”, upitala je Ifemelu.

Aisha je graknula. “Ne znaš ti Ameriku. Kažeš Senegal, a Amerikanci, oni kažu: Gdje je to? Moja prijateljica iz Burkine Faso, oni je pitaju: Tvoja zemlja u Južna Amerika?” Aisha je ponovo počela plesti, na licu joj se pojavio lukav osmijeh, a zatim je upitala kao da Ifemelu ni u kom slučaju ne može razumjeti kako se stvari ovdje odvijaju: “Koliko dugo ti u Amerika?”

Ifemelu je odlučila tada da joj se Aisha uopće ne sviđa. Htjela je odmah sasjeci razgovor tako što će reći samo što se reći mora tih šest sati koliko je bilo potrebno da joj ispreplete kosu, pa se pravila da je nije čula i izvadila je telefon. Dike joj još uvijek nije odgovorio na poruku. Uvijek je odgovarao u nekoliko minuta, ali je možda još uvijek bio na košarkaškom treningu ili je s prijateljima gledao neki suludi video na YouTubeu. Nazvala ga je i ostavila dugu poruku, podizala ton, nije prestajala trabunjati o košarkaškom treningu, o tome je li i u Massachusettsu isto toliko vruće i vodi li još uvijek Page da gledaju onaj film. Zatim je, osjećajući se smjelo, sastavila Obinzeu e-mail i, ne dopuštajući sebi da ga ponovo pročita, poslala ga. Napisala je da se vraća u Nigeriju i, mada ju je tamo čekao posao i mada joj je auto već bio na brodu na putu za Lagos, najednom joj se to, prvi put, učinilo stvarnim. *Nedavno sam odlučila da se vratim u Nigeriju.*

Aisha nije bila obeshrabrena. Čim je Ifemelu podigla pogled s telefona, Aisha je ponovo upitala: “Koliko dugo ti u Amerika?”

Ifemelu je pokušala dobiti na vremenu vraćajući telefon u torbu. Nekoliko godina ranije, postavljeno joj je slično pitanje, na vjenčanju tetka Ujine prijateljice, i ona je odgovorila dvije godine, što je bila istina, ali ju je podsmijeh na licu druge Nigerijke naučio da joj, ukoliko želi zaslužiti tu nagradu da bude shvaćena ozbiljno među Nigerijcima u Americi, među Afrikancima u Americi, na kraju krajeva, među imigrantima u Americi, treba više staža. Šest godina, počela je govoriti nakon samo tri i po. Osam godina, rekla je nakon pet. Sada, kada je prošlo trinaest godina, laganje se činilo nepotrebnim, ali je svejedno slagala.

“Petnaest godina”, rekla je.

“Petnaest? Tako dugo?” U Aishinim očima se nazreo tračak poštovanja. “Živiš ovdje u Trenton?”

“Živim u Princetonu.”

“Princeton?”, Aisha je zastala. “Ti student?”

“Upravo sam završila istraživanje”, rekla je, znajući da Aisha neće razumjeti šta je istraživanje, i u rijetkom trenutku kad je Aisha izgledala posramljeno, Ifemelu je osjetila neko izopačeno zadovoljstvo. Da, Princeton. Da, mjesto kakvo je Aisha mogla samo sanjati, mjesto na kojem nikad ne bi stajali natpisi BRZ POVRAT POREZA; ljudima u Princetonu nije trebao brz povrat poreza.

“Ali se vraćam kući u Nigeriju”, dodala je Ifemelu najednom osjećajući grižnju savjesti, “Idem sljedeće sedmice.”

“Da vidiš porodicu?”

“Ne. Selim se nazad. Da živim u Nigeriji.”

“Zašto?”

“Kako misliš zašto? Zašto ne?”

“Bolje šalješ pare nazad. Osim ako tvoj otac nije velik čovjek? Imaš veze?”

“Našla sam posao tamo”, rekla je.

“Ti ostati u Amerika petnaest godina i vratiti se da radiš?”, Aisha je frknula. “Možeš živjeti tamo?”

Aisha ju je podsjetila na ono što joj je tetka Uju rekla kada je napokon prihvatila da Ifemelu ozbiljno kreće nazad – *Hoćeš li se*

moći snaći? – a ježila se od samog nagovještaja da ju je Amerika na bilo koji način promijenila. Činilo se da i njeni roditelji misle da se ona neće moći “nositi” s Nigerijom. “Barem si sad američka državljanka pa se uvijek možeš vratiti u Ameriku”, rekao je njen otac. Oboje su pitali hoće li i Blaine doći s njom. Zabavljalo ju je to što su sada tako često pitali za Blainea budući da im je trebalo vremena da prihvate ideju o njenom dečku crnom Amerikancu. Zamisljala ih je kako potajno kuju planove o njenom vjenčanju; njena majka će razmišljati o bojama i ugošćavanju, a njen otac o tome kako od uglednog prijatelja tražiti da bude sponzor. Ne želeći da im ubije nadu, jer bilo je potrebno tako malo da ih usreći, rekla je ocu: “Odlučili smo da ću se ja prva vratiti, a onda će Blaine doći nakon nekoliko sedmica.”

“Divno”, rekao je njen otac, a ona više ništa nije govorila jer je bilo najbolje da stvari jednostavno ostanu na tom divno.

Aisha ju je malo prejako povukla za kosu. “Petnaest godina u Americi, jako puno vremena”, rekla je kao da se zamislila nad tim. “Imaš dečko? Udata?”

“Idem u Nigeriju i da bih vidjela svog čovjeka”, rekla je Ifemelu iznenadivši samu sebe. *Moj čovjek*. Kako je lako lagati nepoznatima, s njima kreirati verziju života kakvu zamišljamo.

“Oh! Dobro onda!”, rekla je Aisha sva uzbuđena; Ifemelu joj je konačno dala razumljiv razlog zbog kojeg se želi vratiti. “Hoćeš udati?”

“Možda. Vidjet ćemo.”

“Oh!” Aisha joj je prestala uvrtati kosu i zurila je u nju u ogledalu, nepomično zurila i Ifemelu se na trenutak pobojala da je ta žena vidovita i da može ocijeniti da laže.

“Hoću da vidiš moje muškarce. Ja ih zvati. Oni doći i ti ih vidjeti. Prvo zvati Chijioke. On radi taksista. Onda Emeka. On radi obezbjeđenje. Ti ih vidjeti.”

“Ne moraš ih zvati samo da bi mene upoznali.”

“Ne. Ja ih zvati. Ti im reći da Igbo može oženiti neigbo. Oni slušati tebe.”

“Ne, stvarno. Ne mogu to uraditi.”

Aisha je nastavila govoriti kao da je nije čula. “Ti im reci. Oni tebe slušati jer ti njihova Igbo sestra. Bilo koji je u redu. Ja želim udati.”

Ifemelu je pogledala Aishu, sitnu Senegalku prosječnih crta lica i pokrpane kože koja je imala dva momka Igbo, koliko god se činilo nevjerovatnim, i koja je sada insistirala na tome da ih Ifemelu upozna i nagovori da je ožene. Bio bi to dobar blog: “Jedinstveni slučaj jedne crnkinje neamerikanke, ili Kako te pritisak imigrantskog života može natjerati da se ponašaš luđački.”